

Existentiell mening
- och dess relevans för det sociala och socialpedagogiska arbetet

David Andersson och Elin Smeds

Examensarbete i socialt arbete och socialpedagogik 15 Hp

Socialt arbete och socialpedagogik, 61 – 90 Hp

Socialpedagogiska programmet

ESC501

Vårterminen 2019

Sammanfattning

Syftet med denna kvalitativa studie är att mot bakgrund av Viktor Frankls teori kring existentiell mening undersöka diakoners erfarenheter av hur människor de möter upplever existentiell mening samt på vilket sätt existentiell mening kan relateras till det socialpedagogiska fältet. Detta eftersom vi under vår utbildning samt i yrkeserfarenheter från fältet upplevt att det existentiella perspektivet saknats. Empirin har samlats in genom semistrukturerade intervjuer med diakoner från Svenska Kyrkan. Studiens resultat visade att det finns stora likheter mellan det diakonala och socialpedagogiska fältet. Resultatet visade även att de människor diakonin möter har spörsmål av existentiell karaktär, men att dessa är särskilt framträdande då människor befinner sig i en utsatt eller svår livssituation. Samt att diakonin ofta får träda in när samhällets resurser brister och informanterna efterfrågar ett större samhälleligt ansvar vad gäller att kunna möta människors existentiella spörsmål.

Nyckelord: Existentiell, Existentiell mening, Socialpedagogik, Socialt arbete och Diakoni

Titel: Existentiell mening - och dess relevans för det sociala och socialpedagogiska arbetet

Engelsk titel: "Existential meaning – and its relevance for social and social pedagogical work"

Sidantal: 28

Författare: David Andersson och Elin Smeds

Handledare: Håkan Nilsson

Examinator: Anders Persson

Datum: 2019-06-07

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Diakoni.....	2
1.2 Begreppsanalys	3
1.2.1 Existentiell.....	3
1.2.2 Existentiell mening.....	4
1.2.3 Konfident.....	4
2. Syfte och frågeställningar.....	4
3. Teori.....	4
3.1 Viktor Frankl och Logoterapins Framväxt	5
3.2 Meningsbegreppet.....	5
3.3 Viljan till Mening.....	5
3.4 Frånvaro av mening och existentiellt vakuum.....	6
3.5 Teorins användbarhet för uppsatsen.....	6
4. Tidigare forskning	7
4.1 Existentiellt socialt arbete och existentiell hälsa	7
4.2 Idéburna organisationer och vikten av ett värdigt bemötande	9
4.3 Tidigare forsknings relevans för uppsatsen	10
5. Metod.....	10
5.1 Urval Tidigare forskning	10
5.2 Metodval	11
5.3 Urval av informanter	11
5.4 Procedur	12
5.5 Forskningsetiska ställningstaganden	12
5.6 Validitet	13
5.7 Analysmetod	14
6. Resultat och Analys	15
6.1 Existentiella spörsmål	15
6.2 Hoppets betydelse	18
6.3 Människosynens betydelse.....	20
6.4 Frånvaron av existentiellt perspektiv.....	22
7. Diskussion.....	24
7.1 Etiska reflektioner	26
7.2 Avslutande reflektioner.....	27
7.3 Förslag till vidare forskning	28
Litteraturförteckning.....	29
8. BILAGOR	32
8.1 Informationsbrev	32
8.2 Intervjuguide	33

1. Inledning

Socialpedagogik är brett och inbegriper många perspektiv (Molin och Bolin, 2018). Något som dock är grundläggande är delaktighet, inklusion, att möjliggöra människors lärande, potential till förändring och utveckling samt stärka till egenmakt (Madsen, 2001). Detta styrks även av Hämäläinen (2012) som menar att socialpedagogikens huvudsakliga uppdrag är att medvetandegöra människor om sina möjligheter och påverka sina livsvillkor. Återkommande beskrivningar i såväl Madsen (2001), Bolin och Molin (2018) samt Molin (2018) av den socialpedagogiska praktiken handlar om att främja delaktighet i form av meningsskapande sammanhang. Vidare poängterar Bolin och Molin (2018) att relationen mellan individ och samhälle är central inom socialpedagogiken och Madsen (2001) gör gällande att socialpedagogiken bör vara föränderlig i relation till vilka sociala, kulturella och pedagogiska nödsituationer som uppstår i ett samhälle. Enligt Hämäläinen (2012) finns det dock en risk att socialpedagogiken förbiser bristerna i relationen mellan individ och samhälle och därför lägger större vikt vid den enskilda individens brister.

Denna uppsats fokuserar på att belysa hur människor upplever existentiell mening och hur det kan relateras till det socialpedagogiska fältet. Payne (2015) hävdar att existentiella aspekter i form av andliga behov och andlig nöd är något som alla människor upplever och redogör för att andlig omsorg syftar till att främja människors livskvalité. Detta då den andliga omsorgen eftersträvar att kunna bidra med en känsla av syfte, hopp och bekräftelse, trots svåra erfarenheter av livet (Payne, 2015). Vidare redogör Payne (2015) för att en förståelse och acceptans av den roll andlighet kan ha i människors liv, är avgörande för en förståelse av många klienter. Det kan bidra med en balans för socialarbetaren i ett för övrigt rationalistiskt, sekulariserat och evidensbaserat arbetsfält. Dessa rationalistiska och sekulära värden menar Payne (2015) har föranlett att det andliga och existentiella värdena fått stå tillbaka. Frånvaron av existentiella värden på det sociala arbetets fält bekräftar Broström (2018) då han i sin studie om äldreården menar att det råder en "kompakt tystnad" gällande existentiella frågor och existentiell ångest (s.148). Detta kan speglas i de mätningar som World Value Survey (u.å) kontinuerligt uppdaterar. Där framkommer det att Sverige sticker ut från övriga länder i undersökningen, då Sverige är ett land som präglas kulturellt och strukturellt av sekulära, rationella samt individualistiska värderingar. Det existentiella perspektivet är vidare något som vi båda anser har lyst med sin frånvaro under vår utbildning på det Socialpedagogiska programmet.

Då en av oss utbildar sig till diakon och har tidigare erfarenhet av arbete inom Svenska Kyrkan och den andre av oss har arbetat med existentiella coachingsamtal av en sekulär karaktär men även med socialt arbete inom kristna organisationer, har vi erfarit värdet av det existentiella perspektivet i arbetet med och för människor. Under utbildningen har vi dock noterat att det finns ett återkommande fokus på det mätbara kring en människas liv och livsvillkor. Men vad händer med det som inte går att mäta i en människa? På vilka arenor och plattformar ska det omätbara få finnas och ges utrymme? Det som berör vårt inre. Hur och var kan individer stöttas i att finna mening i sig själva och sitt varande. I förhållande till det mätbara fokuset samt fokuset på meningsskapande sammanhang i form av praktiska aktiviteter finner vi det intressant att undersöka vad som är av betydelse för människors existentiella upplevelse av mening i tillvaron. Detta eftersom mening kan beröra såväl inre som yttre aspekter, men där de inre och existentiella aspekterna av meningsskapande för en människa inte går att mäta. Mot bakgrund av vår kunskap om Svenska Kyrkans diakonala arbete och dess öppenhet inför existentiella frågor, föll det sig naturligt att vända oss till diakonin. Nedan följer en beskrivning av de diakonala uppdragen och dess likheter med socialpedagogiken.

1.1 Diakoni

Enligt Biskopsmötet (2014) ska en diakon "uppsöka, hjälpa och stödja dem som är i kroppslig och själslig nöd" (s. 33). De socialpedagogiska grundperspektiv som nämnts ovan visar sig rimma väl med mycket av det som är en diakons uppdrag. Diakoni kallas Svenska Kyrkans sociala arbete och Svenska Kyrkan (2019) beskriver att diakoni handlar om att "genom delaktighet, med respekt och i ömsesidig solidaritet möta människor i utsatta livssituationer". Diakonens uppdrag är kontextuellt och beroende av hur behovsbilden ser ut där varje diakon befinner sig men uppdraget innebär bland annat att besöka äldre och sjuka, ordna sorgegrupper samt erbjuda enskilda samtal (Svenska Kyrkan, 2019). Svenska Kyrkans sociala arbete kan också innebära att diakoner möter människor i missbruk och deras anhöriga för att ge stöd och hjälp. Men även att stötta och hjälpa familjer ur krissituationer samt att församlingar genom diakonin ibland kan ge ekonomisk hjälp till behövande (Svenska Kyrkan, 2019). Sedan år 2013 är utbildningskraven för diakoner som lägst kandidatexamen inom något av följande områden; psykologi, socialt arbete, vård, medicin eller folkhälsa (Svenska Kyrkan, 2018). Utöver det genomgår den som önskar bli diakon en antagningsprocess och lämplighetsprövning i ett av Svenska Kyrkans stift, samt att ett sista studieår på Svenska Kyrkans utbildningsinstitut görs efter avslutad fackutbildning (Svenska Kyrkan, 2018).

Likheterna mellan diakoni och socialpedagogiska tankegångar blir synliga i Biskopsmötet (2014). Där det framkommer att en diakon ska utrusta människor och ge dem kraft att ta ansvar för sitt eget liv samt ”se människors potential till utveckling och växt, att se grupper och de inneboende processerna ur ett förändringsperspektiv och att stimulera nyfikenhet och upptäckarlust. Varje diakon behöver därför ha en grundläggande pedagogisk reflektion för att fungera som möjliggörare och utvecklare” (s. 41). Vidare understryks att ”I det diakonala mötet står människan, och hennes behov och längtan i centrum oberoende, av personliga förutsättningar, livsåskådning och religion. Diakonen går in i det mötet för medmänniskans skull. Drivkraften är inte att omvända till kristen tro” (Biskopsmötet, 2014, s. 42). Mot bakgrund av dessa likheter finner vi det intressant att det socialpedagogiska fältet inte behandlar existentiella frågor, men att det tydligt finns beskrivet i det diakonala uppdraget.

1.2 Begreppsanalys

Nedan redogörs för och definieras meningsbärande begrepp, så som de tolkas och förstås i denna uppsats.

1.2.1 Existentiell. Begreppet existentiell är brett och innebär således flera möjliga tolkningar och behöver ej vara förknippat med något religiöst. Exempelvis redogör Krill (2014) för att begreppet återfinns i den ateistiska grenen inom existentialismen, i vilken människan anses ha ett observerande medvetande, som är beroende av att kunna tillskriva mening till de situationer människan möter. Detta kan ställas i kontrast till den teistiska grenens tankar om ett gudomligt medvetande (Krill, 2014).

Vi har dock valt att definiera begreppet i denna uppsats mot bakgrund av Viktor Frankls teori (2006) och tidigare forskning, samt empiri. Detta då vi vill underlätta såväl för oss själva som för läsaren. I empirin dyker ord som andlighet, själ och själslig upp. När dessa begrepp används i citat från empirin behöver det förstås mot bakgrund av att informanterna har sin kristna tro men att begreppen kan avse något som kan ligga utanför en religiös tolkning. Andlighet förstås i denna uppsats mot bakgrund av hur det benämns i empiri, tidigare forskning och teori som en öppenhet inför att det finns något omätbart som ligger bortom det vi kan uppleva med våra sinnen, men stundom upplever och längtar efter. Den förklaring Payne (2015) ger begreppet är att andlighet även står för människans sökande efter mål och mening med livet. Andlighet behöver dock ej vara förknippat med något religiöst.

I denna uppsats inbegriper vi dessa ovan nämnda begrepp i termen existentiell. Begreppet förstås vidare utifrån Frankls teori som den mänskliga formen för liv (Frankl, 2006). Samt

de villkor vi människor förhåller oss till på grund av vår existens; frågor om vilka vi är och vad vår existens syftar till.

1.2.2 Existentiell mening. Den definition vi valt att använda för att förstå detta begrepp, grundar sig i Frankls teori. Existentiell mening förstås därför som ett för människan grundläggande existentiellt villkor. För att hon existerar, har hon en vilja till mening och vill ett meningsfullt liv (Frankl, 2006).

1.2.3 Konfident. Begreppet används i Svenska Kyrkans enskilda samtal (själavård) och motsvarar ”klient”.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka diakoners erfarenheter av hur konfidenter upplever existentiell mening samt på vilket sätt existentiell mening kan relateras till det socialpedagogiska fältet.

- Vilka frågor kring existentiell mening identifierar diakonerna hos de människor de möter?
- På vilket sätt kan kunskap om att identifiera och möta människors behov av existentiell mening relateras till det socialpedagogiska fältet?

3. Teori

I detta kapitel redogörs för Viktor Frankls teori kring begreppet mening, där han ser viljan till mening som något grundläggande existentiellt mänskligt. Detta blir relevant eftersom vi vill undersöka människors frågor kring existentiell mening samt hur existentiell mening kan relateras till det socialpedagogiska fältet. Vi vill dock poängtera att mening såväl som existentiell mening kan tolkas och upplevas olika, av olika människor. Vi anser det därför viktigt att Frankls teori bör betraktas utifrån att den växte fram under mitten av 1900-talet samt mot bakgrund av hans erfarenheter och personliga tro. Vi vill också poängtera att andra teorier som återfinns inom socialt arbete och socialpedagogik, såsom Antonovskys ”Kasam” eller Heidegrens teori kring erkännande kunde varit gynnsamma då de belyser sammanhangets meningsskapande betydelse, respektive vikten av att erkänna och bekräfta människor. Frankls teori är dock av större intresse eftersom den bidrar med ett existentiellt fokus, vilket vi anser saknas i det socialpedagogiska fältet och ämnar fokusera på i denna uppsats.

3.1 Viktor Frankl och Logoterapins Framväxt

Viktor Frankl föddes 1905 och var utbildad läkare och sedermera även professor i neurologi och psykiatri (Frankl, 2003). Han tillbringade tre år i koncentrationsläger under andra världskriget. Denna erfarenhet gav honom insikter om att de som lyckades skapa en mening i den fruktansvärda tillvaron och de som såg en mening i framtiden efter koncentrationlägret, var de, som enligt Frankls observationer, tycktes överleva i störst utsträckning (Frankl, 2006). Detta lade grunden för hans teori vilken mynnade ut det han kallar logoterapi som syftar till att hjälpa människor finna mening samt framhåller andlighet som viktigt för människor (Frankl, 2006). Vi kommer fortsättningsvis i denna uppsats att fokusera på byggstenarna som ligger till grund för logoterapi, och inte logoterapi som metod.

3.2 Meningsbegreppet

De grundläggande idéerna hos Frankl (2006) är människans vilja till en meningsfull existens. Med existentiell avser Frankl tre saker; dels existensen själv - den mänskliga formen för liv, men också existensens mening, samt strävan efter att finna en konkret mening med sin personliga existens.

Frankl (2003) betonar att meningen med livet är föränderlig och växlar från människa till människa och menar att "det inte finns någonting sådant som en universell livets mening utan endast de unika meningar som gäller för individuella situationer" (s. 67). Frankl (2006) understryker dock att vi inte kan greppa meningen på intellektuella grunder utan på existentiella grunder, utifrån hela vårt varande. Han betonar vikten av att vi således måste tro på meningen, och inte bara föreställa oss den. Frankl (2006) menar att livet inte är meningslöst för att det innebär död, utan hävdar istället att vi måste förhålla oss till vår oförmåga att rationellt förstå livets absoluta meningsfullhet. Vidare framhåller Frankl (2006) kärlek som en viktig aspekt i mötet med människor, vilken han menar bidrar till att kunna se möjligheter hos människor.

3.3 Viljan till Mening

Frankl (2006) beskriver människans sökande efter mening som en grundläggande strävan i henne, vilken han benämner "Viljan till mening" (sid, 98). Frankl (2006) betonar att människans längtan efter ett meningsfullt liv inte, som kritiker påstår, endast skulle vara en projektion av önsketänkande eller försvarsmekanismer. Viljan till mening ses enligt Frankl (2006) som något existentiellt grundläggande hos människan. Hans övertygelse handlar om att människans vilja till mening är ett faktum och att meningen framträder ur människans existens vilken hon

automatiskt konfronteras med. Frankl (2006) betonar vikten av att mening inte är något som skall uppfinnas, utan upptäckas och att meningen därför måste upptäckas av individen själv om den ska få betydelse för henne. En återkommande och bärande tanke hos Frankl (2003) berör människans attityd och inställning. Han hävdar att människan genom den attityd hon väljer att inta, har förmågan att finna mening också i en hopplös situation

3.4 Frånvaro av mening och existentiellt vakuum

Frankl (2006) menar att människan i takt med det automatiserade och individualistiska samhället, upplever frånvaro av mening vilket skapar ett tomrum som hon måste fylla. Detta kallar Frankl (2006) för existentiellt vakuum, i vilket livet känns meningslöst. På grund av denna samhällsutveckling blir människan allt mer ensam i sina beslut och desorienterad inför vad hon verkligen vill. Enligt Frankl (2006) är det inte omöjligt att i viss utsträckning kunna härleda självmordsfall tillbaka till detta vakuum. Frankl (2006) menar vidare att även fenomen som ungdomsbrottslighet, missbruk och kriser vid åldrandet kan härledas till existentiellt vakuum. Andra exempel på uttryck för det existentiella vakuudet är att människan istället för att söka mening, söker snabba sätt att bli tillfredsställd genom att jaga makt och lust. För de som har sina basala behov tillgodosedda kan tristessen således vara ett större hot än nöden, enligt Frankl (2006).

3.5 Teorins användbarhet för uppsatsen

Då teorin främst fokuserar på den enskilda människans vilja att söka mening med sin existens i den egna tillvaron, är den användbar i analysen. Detta då vi kan spegla informanternas svar kring hur människor upplever existentiell mening i Frankls tankar om vad som är av betydelse för att kunna söka och finna en sådan mening. Samt att teorin kan hjälpa oss att finna vad i informanternas professionella förhållningssätt och bemötande som kan stötta människor i denna process.

4. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning med olika fokusområden vad gäller socialt arbete, existentiell mening och existentiell hälsa.

4.1 Existentiellt socialt arbete och existentiell hälsa

Krill (2014) och Nilsson (2017) redogör för det som kallas "existentiellt socialt arbete". Krill (2014) hävdar att det är viktigt att professionella socialarbetare förstår de spirituella/religiösa och filosofiska delar av människan som gör att vi ställer oss frågor som rör vår existens och vår mening. Nilsson (2017) menar att existentiellt socialt arbete syftar till att hjälpa människor finna existentiell mening och existentiellt välmående i aktiviteter som betyder något för individen (s. 69). Nilsson (2017) menar vidare att man som socialarbetare möter sociala problem både på individuella och samhälleliga nivåer. Dessa olika aspekter av professionen gör att socialarbetaren behöver utveckla både relationell kompetens i form av empati och omtanke men även etiskt omdöme och ett analytiskt tänkande. Krill (2014) gör gällande att existentiellt socialt arbete intresserat sig för individens ansvar och fria val, men påpekar dock att detta inte är oproblematiskt att applicera i det sociala arbetets fält. Detta eftersom de människor som fältet möter är begränsade av faktorer som sociala och fysiska förmågor, klass, kön, etnicitet etcetera. För dem är möjligheten till fria val begränsade. Krill (2014) menar att den existentiella socialarbetaren därför behöver vara medveten om skillnaden mellan "Freedom of choice and freedom of opportunity" (s. 125).

Krills (2014) och Nilssons (2017) betoning på vad existentiellt socialt arbete ska syfta till efterfrågas i Broström (2018) som belyser frånvaron av existentiellt perspektiv i det sociala arbetet, och specifikt i arbetet med äldre. Broström (2018) belyser också vilka konsekvenser denna "kompakta tystnad" (s. 148) kring de existentiella aspekterna får för den enskilde individen, och teman som återkommer är åldrande, existentiell oro samt existentiell ångest och existentiell ensamhet. Broström (2018) menar vidare att äldre ofta använder sig av latent kommunikation i form av sägningen "det är inte säkert att jag lever imorgon" (s.144) för att antyda att de har existentiella funderingar som de vill prata om. Det därför är av stor vikt att socialpedagoger måste kunna hantera möten och skapa förutsättningar för de äldre att ventiler sin oro, rädsla och förtvivlan inför livets slutskede. På så sätt slipper de äldre att känna sig ensamma i dessa känslor (Broström, 2018). Broström (2018) betonar även att det är viktigt att socialpedagoger visar ett genuint intresse och engagemang samt vidgar sitt socialpedagogiska perspektiv för att också inkludera kunskap om existentiella och andliga behov. Detta går i linje med Krill

(2014) som förespråkar att professionella socialarbetare, i kontrast till de evidensbaserade metoder som ofta utvecklas och efterföljs, intar en metodfri "icke-vetande" inställning (s. 124) i existentiellt socialt arbete. Detta för att socialarbetare på ett gynnsamt sätt ska kunna möta en stor variation av människor och människooöden (Krill, 2014). För att stötta individen i sitt sökande efter existentiell mening och existentiellt välmående lyfter Nilsson (2017) det han kallar "spiritual sensitive models" (bön och meditation) och menar att dessa fungerar väl som terapeutiska redskap i det sociala arbetet.

Canda, Furman och Nakashima (2004) menar att intresset för dessa inslag i socialt arbete ökat, men att den etiska diskussionen kring användandet av andliga och existentiella aspekter i socialt arbete varit frånvarande. I deras studie ansåg en majoritet av deltagarna att det var viktigt som socialarbetare att ha kunskap om hur religion och andlighet kan ha positiva och negativa effekter i människors liv, och hur det kan påverka beteenden och människors sätt att hantera livet (Canda, Furman och Nakashima, 2004). Flertalet deltagare uppgav att de kom i kontakt med andliga och/eller religiösa frågor i arbetet. Det som främst efterfrågades eller användes i mötena var bön, meditation och medvetandegörande fokuserade aktiviteter (Canda, Furman och Nakashima, 2004). Trots detta visar Canda, Furman och Nakashimas (2004) studie att professionella socialarbetare hade ingen, eller mycket lite utbildning i hur man kan använda sig av andliga och/eller religiösa verktyg i arbetet. Detta föranledde att deltagarna efterfrågade en etisk diskussion kring hur man som socialarbetare ska handskas med andliga och religiösa frågor, samt att den professionelle inte fick påverka, eller påtvinga klienten ens egna uppfattningar eller religiösa övertygelser. Det framkom också att deltagarna ansåg det särskilt viktigt att identifiera andliga aspekter i en återhämtningsprocess när klienten drabbats av en svår kris eller sorg (Canda, Furman och Nakashima, 2004). Canda, Furman och Nakashima (2004) understryker därför att det är viktigt att utbildningar inom det sociala arbetets fält förbereder studenter för att kunna möta andliga och religiösa frågor och framförallt att kunna ta etiska beslut i det professionella arbetet i relation till det. Även Krill (2014) bekräftar värdet i att dessa frågor bör behandlas under studenters utbildning.

Melder (2012) visar i sin studie att det finns ett samband mellan självupplevd hälsa, livskvalité och en persons existentiella aspekter i livet. Melder (2012) redogör att World Health Organisation tillskriver stödjande miljöer som inkluderar en existentiell aspekt, som viktigt för att främja människors hälsa och livskvalité. Studiens resultat framhåller att den existentiella aspekten av hälsa spelar en nyckelroll dels som enskild påverkansfaktor, dels i samspelet med bland andra sociala, fysiska och mentala påverkansfaktorer. Melders (2012) resultat visar vidare att 72 procent av deltagarna uppgav att andlighet var viktigt eller mycket viktigt (s. 247).

Samt att de fyra mest framträdande meningsskapande aktiviteter som uttrycktes var meditation, bön, samtal med vänner och att vara i naturen.

4.2 Idéburna organisationer och vikten av ett värdigt bemötande

Arnsvik (2013) undersöker i sin studie en caféverksamhet i en kristen idéburen organisation, och menar att verksamheter som dessa är mindre kravfyllda, mer flexibla och att de oftare når ut till utsatta människor än samhällets myndigheter och institutioner. En bild som bekräftas i Carlander och Svenssons (2018) studie, gjord i en liknande verksamhet. Båda studierna framhåller att besökarna fick vara där på sina egna villkor och Arnsvik (2013) menar vidare att en gemenskap utan krav på förändring är viktig för människor som befinner sig i svåra livssituationer. I resultaten från Arnsvik (2013) och Carlander och Svensson (2018) framkommer att bekräftelse var en nyckel till besökarnas positiva upplevelse. Bekräftelse förstås enligt Arnsvik (2013) som vikten av att man som människa blir sedd för den man själv anser att man är, bortom förutfattade meningar och samhällets kategoriseringar. Bekräftelse och erkännande bidrar till en människas möjlighet att bygga upp en positiv självrelation (Arnsvik, 2013). Arnsvik (2013) liksom Carlander och Svensson (2018) betonar erkännande och bekräftelse som grundläggande begrepp i det socialpedagogiska förhållningssättet. Krill (2014) understryker även vikten av att man som existentiell socialarbetare bekräftar människor i deras upplevelser av besvikelse.

Carlander och Svensson (2018) framhåller kärlek, värme och omsorg som meningsfulla teman när det kom till personalens bemötande av besökarna. Ett kärleksfullt bemötande ansåg personalen vara centralt och något som kan bidra till att besökarna kan gå vidare i ett förändringsarbete (s.103). Detta återkommer i Engels (2017) studie där hon undersöker konfidenters upplevelser av mötet med diakonin. Där möttes konfidenterna av empati och medmänsklighet. Diakonerna upplevdes ha ett ”kärlekstänk” och förmedlade hopp (s. 19). En annan viktig aspekt som Carlander och Svensson (2018) lyfter, var att besökarna upplevde sig sedda som unika och värdefulla människor, att de inte blev bedömda utifrån livssituation eller bakgrund. Besökarna upplevde att de kunde göra fel och misstag men att de ändå var fortsatt välkomna och uppskattade. Engel (2017) bekräftar detta och hon redogör för att diakoni och de enskilda samtal (själavård) som diakonin erbjuder, vittnar om öppenhet, jämlikhet, personlig omsorg och kravlöshet. I studien framkom att kontakten med diakoner har haft ett mervärde och gett effekter med djupgående positiva konsekvenser, vilka för några konfidenter har haft livsavgörande betydelse (Engel, 2017, s. 13). Engel (2017) redovisar vidare att “Ur konfidenternas perspektiv är det framförallt den andliga och den personliga kompetensen som de menar har spelat störst roll för

den samtalsrelation som utvecklats till diakoner, och för de positiva effekterna av denna relation” (s. 14). Detta kan ställas i kontrast till de kontakter man haft med psykiatrin, terapeuter och andra offentligt organiserade insatser (Engel, 2017). Hos aktörer inom myndigheter saknade man ofta värme och personligt bemötande, man upplevde samtalen som målstyrda och resultatnriktade. Vidare möttes man av en distans, journalförande och diagnostiserande, samt ett outtalat krav på prestation (Engel, 2017).

4.3 Tidigare forsknings relevans för uppsatsen

Den forskning som presenterats i denna del är relevant för uppsatsen då den behandlar olika aspekter av det existentiella perspektivet. Den berör existentiellt socialt arbete och etiska aspekter av det, vilket är relevant då uppsatsens resultat skall relateras till det socialpedagogiska fältet. Den belyser även existentiell hälsa och det arbete som genomförs i idéburna kristna organisationer, vilket blir användbart då empirin inhämtats från informanter som arbetar i Svenska Kyrkan.

5. Metod

I denna del presenteras hur tidigare forskning identifierats, urval av informanter urval samt val av analysmetod, etiska överväganden och uppsatsens tillförlitlighet.

5.1 Urval Tidigare forskning

Den tidigare forskning som presenteras i denna uppsats är framtagen genom olika urvalsprocesser. Dels hade vi kunskap om viss relevant forskning för uppsatsens syfte från tidigare kurser under utbildningen. Med hjälp av vår handledare kom vi i kontakt med en artikel författad av honom, vilken belyste existentiellt socialt arbete (Nilsson, 2017). Artikeln blev sedan en ingång till annan relevant forskning, exempelvis Krill (2014) och Canda, Furman och Nakashima (2004). Utöver det har vi sökt forskning via databasen Sociology Source Ultimate samt Högskolan Västs bibliotek som har tillgång till de flesta databaser. Vi använde oss av då sökorden: “*Existential social work*”, “*existential meaning*”, “*existential health*”. Vid sökningen av dessa ord fann vi artiklar som vi redan kommit i kontakt med, exempelvis Nilsson (2017), Krill (2014) och Melder (2012). Forskning som vi använt som berör socialpedagogik, exempelvis Broström (2018) Bolin och Molin (2018) samt Arnsvik (2013), har vi fått till oss via vårt utbildningsprogram i tidigare kurser.

5.2 Metodval

Den kvalitativa metoden i denna uppsats är vald mot bakgrund av att metoden möjliggör djupgående intervjuer och analyser (Larsson, 2005). Kvale och Brinkman (2014) menar även att den kvalitativa metoden är lämplig när frågeställningarna är upplevelsefokuserade. Eftersom vi velat få en djupare förståelse för diakoners erfarenheter av hur människor de möter upplever existentiell mening, blir metodvalet adekvat. Lindgren (2014) redogör att en av den kvalitativa forskningens främsta utmaningar består i att, i ett omfattande material, kunna identifiera vad som är mest betydelsefullt. Vi har, med hjälp av vår förförståelse och den teoretiska ansatsen, varit medvetna om vad vi velat söka efter, något Lindgren (2014) menar kan vara till hjälp. Ytterligare en utmaning ligger i att det kvalitativa metodvalet kan tänkas göra det svårare att säkerställa materialets generaliserbarhet (Kvale och Brinkman, 2014). Även om denna uppsats informanter har en bred spridning vad gäller både erfarenhet av yrket, nuvarande tjänst, församling och stad är vi medvetna om att resultaten inte är generaliserbara. De kan däremot ge perspektiv på och fördjupade insikter i de frågor vi avser att belysa.

Inför intervjuerna förbereddes en semistrukturerad intervjuguide med frågeområden kopplade till uppsatsens syfte och frågeställning (se bilaga 2). Den semistrukturerade intervjun innebär att samma frågor ställs till alla informanter (Nilsson, 2014). Intervjuerna blir därav mer lika och det blir lättare att jämföra intervjupersonernas svar, vilket Nilsson (2014) menar underlättar analysen. Intervjuformen ger även informanten större frihet att komma till tals och ökar flexibiliteten i samtalet (Larsson, 2005). Utöver det var förhoppningen att metoden skulle generera levande samtal. En risk med denna intervjuform är dock enligt Nilsson (2014) att intervjuarens egna intresse och åsikter präglar samtalet, intervjun riskerar då att bli av en mer informell karaktär. Detta var vi medvetna om och var därför noga med att inte låta vårt intresse ta över och styra samtalen, utöver intervjuguidens teman.

5.3 Urval av informanter

Förfrågan om deltagande skickades till sju diakoner varav sex deltog. Alla arbetar som diakoner inom Svenska kyrkan. För att få kontakt med dessa har vi haft nytta av vårt eget nätverk. Dessa sex informanter har valts ut för att få en spridning på såväl kön som ålder och yrkesmässig erfarenhet. Våra informanter kommer från tre olika städer från mellersta och södra Sverige, vilka alla skiljer sig i storlek; en storstad, en mellanstor stad, samt en mindre stad. Informan-

terna var fördelade på fyra kvinnor och två män. Åldersspannet på uppsatsens informanter skiljer mellan cirka 35-63 år och yrkeserfarenheten som diakon skiljer mellan 2-32 år. Detta urval gjordes med hopp om att få en stor spridning och ge en rättvis bild av det diakonala uppdraget samt belysa våra frågeställningar från olika utgångspunkter. För att i den mån, denna uppsats ramar tillåter, samla empiri som är representativ för uppsatsens syfte.

5.4 Procedur

I denna uppsats är Frankls teori om existentiell mening vald innan intervjuguiden utformades. Detta val gjordes dels då den tidigare forskning som lästs inför uppsatsen hänvisar till Frankl vilket väckte vårt intresse för teorins användbarhet i denna uppsats. Utöver det möjliggjorde även detta att vi kunde komma in i forskningsprocessen med en djupare förståelse för begreppet existentiell mening. Valet att redan innan intervjuerna utgå från den teoretiska ramen föll sig också naturligt då det enligt Kvale och Brinkman (2014) gör att forskningsprocessen följer en logisk gång vilket var gynnsamt för denna uppsats tidsram. Vårt att poängtera är även att valet av ansats gjordes med en medvetenhet om att teorivalet skulle påverka såväl intervjufrågor som tolkningsramen för analysen (Larsson, 2005).

Till de informanter som meddelat att de ville delta i uppsatsen skickades informationsbrev och samtyckesblankett (se bilaga 1). Intervjuerna genomfördes på informanternas arbetsplatser och spelades in med hjälp av diktafon. Vid fyra av de sex intervjuerna var en av oss på plats tillsammans med informanten medan den andre deltog på distans via videolänk. Denna information fick informanterna innan intervjuerna, och dessa förutsättningar accepterades. Vid övriga intervjuer var vi båda på plats. Snitttiden för de sex intervjuerna var 47 minuter. De inspelade intervjuerna delades sedan upp mellan oss för att transkriberas. Denna uppdelning gjordes för att spara tid.

5.5 Forskningsetiska ställningstaganden

Larsson (2005) betonar vikten av ett etiskt förhållningssätt vid en forskningsprocess och Kvale och Brinkman (2014) redogör för forskningsetiska riktlinjer. Bland andra återfinns informerat samtycke och konfidentialitet. Båda dessa aspekter har tagits hänsyn till genom det informationsbrev och den samtyckesblankett (se bilaga 1) som skickades innan intervjutillfällena. Där medföljde information om uppsatsens syfte, att det är frivilligt att delta, att man kan återta sitt bidrag fram till dess att uppsatsen skickats för examination, och att deras deltagande kommer vara anonymt samt information om hur materialet kommer att användas. Alla gav sitt samtycke

i samband med att de ville delta, men samtycket bekräftades också muntligt på plats inför varje intervju efter det att informationsbrevet lästs igenom. Vi anser det särskilt viktigt att ta hänsyn till anonymitetskravet då diakonerna arbetar under tystnadsplikt gentemot sina konfidenter och med anledning av att vi velat att de ska kunna känna sig fria i sina uttalanden.

Enligt vetenskapsrådet (2017) har forskarna ett ansvar vid kvalitativa studier av människor att skydda informanterna från skada och kränkning. Vetenskapsrådet (2017) aktualiserar även att olika forskning kräver olika överväganden. Etiska överväganden i denna uppsats har därför handlat om respekt för ämnet vi skriver om och de religiösa inslag och trosuppfattningar som finns hos informanterna. Detta är ett perspektiv som vi tog hänsyn till såväl vid intervju-tillfället, som vid analysen. Det innebär att vi behövt vara lyhörda för vad som uttryckts som religiöst grundat i informanternas svar och vad de gett uttryck för som ligger utanför det religiösa men som är av existentiell karaktär. Eftersom tron inte kan reduceras till att vara enbart yrkesspecifik utan också något personligt, är intervju svaren både yrkesspecifika och personliga. Detta ställer krav på att vi som forskare är tydliga med information till deltagarna om deras rätt att läsa sammanställning av materialet, samt det slutgiltiga arbetet, om så önskas. Detta för att säkra att ingen känner sig missförstådd eller upplever att materialet är förvrängt.

I övrigt lyfter Kvale och Brinkman (2014) vikten av att diskutera vilka konsekvenser en publicering av undersökningen kan få för intervjupersonerna och för de grupper som de representerar. Att denna kandidatuppsats blir en offentlig handling i Högskolan Västs ägo informerades om till informanterna. I detta fall anser vi det därför viktigt att vara medvetna om att diakoni och konfidenters upplevelser är ett relativt outforskat fält (Engel, 2017). Det medför att en offentlig publicering av denna uppsats kan komma att väcka intresse. Vilket kan innebära att såväl det diakonala som det socialpedagogiska fältet kan få syn på det som kommer till uttryck i denna uppsats, vilket i sin tur kan få positiva konsekvenser för de båda fälten.

5.6 Validitet

Informanterna har olika utbildning, olika erfarenheter från tidigare arbetsliv och olika lång erfarenhet av diakonyrket vilket såklart påverkat svaren. Ytterligare en påverkansfaktor har varit informanternas egna intresse för uppsatsens tema och intervjufrågor, vilket från alla informanter upplevts som positivt. Vi har därför haft ett gott utgångsläge för att förstå varandra och kunna prata fritt om de frågor vi ställt. I övrigt uppgav flera av informanterna att deras yrke och vad de möter är kontextuellt och beroende av hur behovsbilden ser ut där de befinner sig samt

vad som ingår i deras tjänst. Intervjusvaren bör därför förstås i relation till den kontext och församling informanterna befinner sig i vid intervjutillfället.

En påverkansfaktor på uppsatsens tillförlitlighet som också bör nämnas är vår egen bakgrund och intresse för uppsatsens tema vilket nämnts i inledningen. Med detta i åtanke har vi ansett det nödvändigt att ha fortlöpande kritiska diskussioner om vår egen förkunskap och vilka konsekvenser det fått för processen. Detta då nämnda förkunskap och det egna intresset för uppsatsens tema riskerar att påverka såväl ingången i uppsatsen som intervjuerna och den analys vi gjort. Lindgren (2014) poängterar dock att den förförståelse forskaren har kan vara till fördel, om en medvetenhet finns, då förkunskapen ger en förmåga att uppfatta vad som är viktigt, överraskande eller förväntat i ett givet sammanhang.

5.7 Analysmetod

Den valda analysmetoden är ad-hoc med fokus på innehållsanalys (Larsson, 2005). Detta val gjordes då metoden tillåter att kombinera olika analysstrategier för att kunna strukturera och analysera materialets innehåll (Larsson, 2005). Metoden möjliggör även att olika infallsvinklar kombineras, vilket har hjälpt oss att läsa igenom helheten av materialet, hitta meningsbärande enheter, kategorisera samt reducera vår omfattande empiri (Lindgren, 2014). Vidare har metodvalet underlättat en friare utformning av resultat - och analysdelen vilket hjälpt oss att vara fria i att sammanlänka citat samt relatera till tidigare forskning och teori.

Analysprocessen startades genom transkribering och vidare genom noggranna läsningar av den transkriberade texten. Varje intervju kodades för sig och granskades sedan i relation till varandra för att kunna tematisera materialet utifrån de mönster och teman som återkom och som söktes mot bakgrund av tidigare forskning och teori. Genom den valda analysmetoden har vi kunnat förstå informanternas svar i relation till varandra men också kunnat sätta svaren i relation till det socialpedagogiska fältet och därmed göra relevanta analyser i förhållande till frågeställningarna. Larsson (2005) gör gällande att empirin alltid tolkas genom ett teoretiskt filter. Så även i denna uppsats, vilket liksom analysmetod och tidigare forskning, påverkat resultatet. Danermark, Ekström, och Karlsson (2018) framhåller att vetenskapen gör anspråk på att ge kunskap om verkligheten, men att relationen mellan vetenskap och verklighet alltid är begreppsligt förmedlad. Vi har därför ansett det nödvändigt att löpande vara självkritiska och medvetna om de avgränsningar och analyser som våra val inneburit, samt att andra val hade gett ett annat resultat.

Våra frågor i intervjuguiden rörde främst de två temana "existentiell mening" och "professionella förhållningssätt" (se bilaga 2). Under transkriberings-processen upptäcktes återkommande teman som lyftes av informanterna. Dessa handlade om hopp, meningen med tillvaron, människosyn, samhällets oförmåga att möta existentiella frågor, samt livssituationens betydelse för förmågan att finna mening. Detta gav upphov till de fyra teman som återfinns i resultatet, vilka är tema 1) "*Existentiella frågor*", tema 2) "*Hoppets betydelse*", tema 3) "*Människosynens betydelse*" och tema 4) "*Frånvaro av existentiella perspektiv*". I nästa avsnitt redogörs för dessa teman.

6. Resultat och Analys

Resultatet visar att människor i olika livssituationer har frågor av existentiell karaktär. Dessa frågor är tydligast framträdande och uttalade bland människor som lever i en påtagligt utsatt livssituation. Bland människor som har goda levnadsvillkor med basala behov obehindrat tillgodosedda ligger dessa frågor oftare under ytan. Vidare är det huvudsakliga resultatet att frågor som rör existentiell mening ofta tycks kunna mötas på ett positivt sätt inom diakonin. I övrigt tolkas och förstås resultatet som att diakonerna som befinner sig i en religiös kontext och därmed besitter en existentiell tolkningsram är hjälpta av det i mötet med konfidenter. Dels då kontexten kan underlätta för människor att våga tala om såväl religiösa som existentiella frågor och dels då diakonerna är en symbol för något större än de själva, vilket ofta förstås som något positivt (ibland kan det dock innebära motsatsen). I resultatet fann vi oftare likheter än skillnader i såväl svar från informanterna som i relation till tidigare forskning och teori. De skillnader som ändå visade sig, har vi inte velat lyfta fram då de inte berörde uppsatsens tema, och därför inte är relevanta för resultatet.

För att nå detta resultat har transkriberingen av de inspelade intervjuerna liksom noggranna läsningar av den transkriberade texten varit gynnsam. Detta då vi lagt märke till återkommande uttalanden, mönster och teman som mynnat ut i de teman som redogörs för i följande avsnitt. De sex informanterna benämns i kommande del som "D1-D6".

6.1 Existentiella frågor

I denna del redogörs för de främsta frågorna som informanterna identifierar hos människor de möter vad gäller existentiell mening. Huvudsakliga poänger från denna del rör dels att människor tycks vilja och söka en mening med varför deras liv ser ut som de gör, dels livssituationens betydelse för förmågan att tro på en mening. Men också att frågor kring existentiell

mening inte enbart behöver hänga ihop med en utsatt livssituation utan kan vara mer osynliga och ligga under ytan.

Informanterna uttrycker en enig bild av att en utsatt livssituation ofta är kopplad till frågor som rör den existentiella meningen med tillvaron och existensen som sådan. Frankls (2006) förståelse kring begreppet existentiell, det vill säga existensen själv, existensens mening och strävan efter en konkret mening med sin personliga existens är därför återkommande i empirin. Särskilt finns tvivel på meningen om livssituationen varit svår under en längre tid. Detta uttrycks av D2 och D4;

“Jag tycker att det ofta finns en tydlig koppling mellan den rådande livssituationen och tvivel på livets mening eller det egna värdet”.

“Hamnar man i problem av olika slag, det kan vara ekonomiska problem, det kan vara andra problem också, så ter sig livet oerhört meningslöst. Och det är liksom en av de vanligaste frågorna man får alltså... ‘Varför lever jag för? Det är så meningslöst [...] man vill inte leva ett meningslöst liv och därför så... söker man svar på de existentiella frågorna”

Detta går att analysera genom att de teman Broström (2018) redogör som gäller existentiell oro, ångest och ensamhet är framträdande i svåra livssituationer och kriser. Informanterna uttrycker dock att det inte bara är människor i en utsatt livssituation som bär på frågor som rör den existentiella meningen. Det är något som de kan möta hos alla människor, i alla åldrar i olika livssituationer. Dock påtalar flertalet att det är svårare att möta äldres frågor kring mening, eftersom hoppet och meningen inte kan sättas till en fjärran framtid då denna är begränsad. I enlighet med Frankl (2006) kan det vara av betydelse att i sådana situationer hjälpa till att värdesätta och söka mening i den pågående tillvaron. Empirin överensstämmer vidare med Broström (2018) som belyser vikten av att skapa förutsättningar för äldre att ventilerar sin oro, rädsla och förtvivlan inför livets slutskede. Detta bekräftas av D5 och D6 i följande citat;

“Men möta människor i livets alla skeenden... det är tufft att vara människa över huvud taget idag... det är en Extremsport i sig, hörde jag någon som sa på Skavlan för några veckor sen och det stämmer så väl... att vi sliter alla med någonting... och det är synd att gå och bära på allt själv”

“inom vården alltså äldreomsorgen bland annat där man dom senaste åren har börjat att tänka och förstå att mot livets slutskede så är det här en jätteviktig frågeställning där det saknas, alltså inom omsorgspersonal och vårdpersonal, det saknas kompetens man vet inte hur man ska prata om det här och där finns också ett diakonalt uppdrag”

Vidare identifierar informanterna att det utöver den synliga nöden ligger en existentiell sådan. Basala behov såsom mat och husrum är en första prioritet men D2 menar samtidigt att denna hjälp ofta fungerar kortsiktigt;

“Alltså dom flesta av oss som möter den gruppen förstår att det här ekonomiska, eventuella ekonomiska, biståndet det löser inte problem. Så det är en tillfällig frist, och vi ska inte vara så himla högfärdiga att vi underskattar att det är faktiskt mat på bordet som är viktigt, det är inte det jag menar. Men det är ett plåster där och då, nästa månad kommer samma situation upprepa sig, och utan det plåstret så blir det dubbelt så mycket jobbigare, förstås. Men långsiktigt så pågår ju liksom en utbränning av anden eller vad jag ska säga, alltså, man blir bara tröttare och tröttare och får man inte verktyg att hantera den själsliga nöden eller upplevelsen av brist på mening, då tror jag att det blir långt mycket tyngre att leva livet”

I Engels studie (2017) uppskattades diakonernas ”andliga kompetens” bland konfidenterna (s. 14). Vår empiri visar att flera av diakonerna förespråkar ett helhetsperspektiv som inkluderar existentiella och själsliga aspekter i det mänskliga varandet. Något som bekräftas hos D5 och D1;

“tänker jag nog alltmer, att vi är en helhet... man behöver ha det här helhetsperspektivet på människan för blir det stopp någonstans i det flödet...ja... då är det svårt att komma vidare”

“man lever ju i vårt land med känslan av att vi är dom mest sekulariserade, vi hör det om och om igen. Det där tror inte jag på. På något sätt. Utan vad jag istället upptäcker i dom här sammanhangen är ju motsatsen.. att 'kan du be för mig?' eller att 'jag kan inte tro men jag skulle önska, jag längtar efter det. Jag är avundsjuk på er som tror' och såna saker. Och det där är djupt allvarligt och på riktigt, det är inget man säger för att dom tror att jag vill höra det och du får tusen spänn mer... det är liksom.. det är inte så.. utan.. Så jag tror inte på den där devisen”

Dessa iakttagelser kan dels förstås utifrån Melder (2012), som visar på sambandet mellan en persons hälsa och de existentiella frågorna. Samt utifrån Nilsson (2017) och Canda, Furman och Nakashima (2004) som redogör för det existentiella och andliga perspektivets betydelse och effekter för människor, något Nilsson (2017) även menar kan stötta individen i sökandet efter existentiell mening.

Att använda verktyg som öppnar för att möta och tillgodose den existentiella nöden bekräftar informanterna men poängterar också värdet av en etisk medvetenhet då de bemöter de existentiella frågor som konfidenterna har. Detta belyses av D1 i följande citat;

“Men det här med att tända ett ljus, 'jag ska be för dig' eller 'jag ska tänka på dig och din familj', alltså det är helt avgörande komponenter för att möta såna frågor, om det är så är meningslöshet eller andra svåra frågor i livet. Så tror jag att det är nåt som händer då, i människan...”

“att en människa blir mycket mer, återkommande när man möts. Och där är risken att man förbiser att det här handlar ju inte bara om ekonomi, eller jag ser att det här är ju ett återkommande problem, och man förmår inte på djupet ska kanske inte, när man inte har tid att fånga upp det, väcka vissa frågor hos dom som kommer heller. För jag kan ju inte skicka hem dom på helg så att säga, med stora obesvarade livsfrågor väckta [...] Så tidsåtgång och för många på kö kan göra att jag inte riktigt.. lyssnar på en signal som jag skulle gjort om jag vet att jag kan följa med dig på ett värdigt sätt”

Denna empiri går i linje med Canda, Furman och Nakashima (2004) som menar att intresset för existentiella frågor ökat och betonar vikten av att ha ett etiskt förhållningssätt i mötet med människors existentiella frågor.

6.2 Hoppets betydelse

I detta avsnitt redogörs för hoppets betydelse för att kunna finna mening i en svår och utsatt livssituation. Något som inte alltid är enkelt eller upplevs som möjligt, men som är ett återkommande och betydelsefullt förhållningssätt bland informanterna och något de menar är av största vikt i mötet med konfidenterna.

Informanterna ger uttryck för att många de möter tycks vilja ha svar på de stora existentiella frågorna på ett sätt som dels berör frågan “vad är meningen med livet” men också “vad är

meningen med mitt liv”. Utifrån Frankl (2003) går det att förstå som att den individuella konfidenten skulle gagnas av att söka en specifik mening med den aktuella situationen, istället för att söka en universell mening med livet. Detta framhåller dock informanterna som svårt när livssituationen är så pass påfrestande att det inte tycks finnas något hopp. Krill (2014) betonar att människor i utsatthet är begränsade i sina möjligheter till aktiva val. Detta kan tolkas som att de människor som har det allra sämst, vars livssituation präglas av hopplöshet och där det inte finns någon framtidstro kan ha svårt att finna mening både i nuet och i framtiden. Detta kan vi utläsa av flera svar i empirin, men särskilt tydlig beskriver D5 det;

“där är det mer fruktan för och meningen med att orka leva en dag till i ett fullständigt kaos där det inte går att planera, så att säga, längre än en dag framåt. Och mycket rädsla och ångest och man har ingenstans att ta vägen med den livsångesten eller den oron man har [...] Och då är problemet mycket hur, jag som då ska vara ett ställföreträdande hopp för det är också en del av uppdraget, hur är man det när det inte finns något hopp, det finns inget hopp för situationen utan vanmakt”

Alla informanter ger dock en enig bild av att det i en utsatt situation ändå är viktigt att finna något att sätta sin mening till och informanterna beskriver att diakonen ofta fungerar som ett ställföreträdande hopp. Att orka stanna kvar i samtalet även när det känns hopplöst lyftes återkommande som något värdefullt. Detta uttrycks av D3, D6, D2, och D1:

“Och att vi kan härda ut i lidandet. Att vi kan stå ut. Det handlar ju om att man som präst, som diakon, som medmänniska som behandlare, ska stå ut med att människor lider. Och det tillhör ju definitivt mitt jobb att stanna kvar i det lidandet”

“men jag upplever att jag hamnar i många situationer där det viktigaste är att jag ändå fixar att va kvar i samtalet, i rummet även fast man upplever en sån otrolig hopplöshet....”

“Det är förvånande ofta som människor känner hopp av att veta att vi finns kvar”

“Det handlar om att överleva den här stunden, att få lite ny kraft och ytterst är ju det en slags hopp [...] möjligheten till förändring, ta kontrollen över sitt liv. Vara älskad. Åtminstone av någon. Alltså.. känslan att få höra till och allt det där. Det är ju ytterst djupt existentiella frågeställningar”

Detta kan utifrån Krill (2014) förstås som att informanterna bekräftar konfidentens besvikelse över tillvaron men att den bekräftelsen innebär att informanterna även är beredda att stå kvar i det, vilket för konfidenten kan fungera såväl hoppingivande som meningsfullt i en till synes eller upplevd meningslös tillvaro. Flera av informanterna uttrycker att det ingår i deras uppdrag att vara medvandrare och fungera som ett stöd, i konfidentens meningssökande process. Detta kan även förstås utifrån Frankl (2006) som framhåller att meningen bör upptäckas av individen själv om den ska få betydelse för henne. Något som bekräftas av D3 i följande citat.

“för jag tror att meningen finns i den andre, min uppgift är snarare att försöka hjälpa till och öppna några dörrar så dom ser det hos sig själva [...] Den här meningen vi pratade om [...] Den kan man inte lägga på någon annan. Man måste alltid hitta den själv. Man kan bara ge ledtrådar. Eller ställa lite frågor. Eller vara beredd att gå med en bit”.

Flera av våra informanter betonar även vikten av att kunna erbjuda ett kravlöst sammanhang och att konfidenterna är välkomna tillbaka utan krav på motprestation. D2 och D1 belyser detta i följande citat;

*”och öppna mötesplatser, sammanhang som inte är kravfyllda, som inte är prestationsbase-
rade, dom är få liksom. Så det kan också räcka att veta att är möjligt att ta del av en gemenskap
eller, ja på egna villkor då, det kan också skapa mening”.*

*“Och jag tror det är därför folk kommer tillbaka. Eller åtminstone, därför att vi tog emot och
var en människa, jag kanske visade mig vara en människa i maktlösheten, i meningslösheten,
och tycks vilja stanna kvar där, jag tänker inte dra nu, utan du är välkommen tillbaka”*

Citaten ovan och vikten av kravlösa sammanhang bekräftas även i Engel (2017) och i Arnsvik (2013) som en viktig faktor för människor i en utsatt eller svår livssituation, eftersom detta kan bidra till hopp och möjliggöra förändring.

6.3 Människosynens betydelse

I denna del avhandlas människosynens betydelse för bemötande, vilket var återkommande under uppsatsens intervjuer. Empirin visar att informanternas människosyn, tro och det uppdrag som diakonen har, ligger till grund för vad man anser vara värdefullt i mötet med en människa.

Samtliga informanter uttrycker att medmänsklighet, kärlek och tron på konfidentens förmåga till utveckling och växt är grundläggande. Detta kan kopplas till såväl Carlander och Svensson (2018), som Engel (2017), vars studier visade att det kärleksfulla bemötandet ansågs vara viktig i ett förändringsarbete. Vidare kan det förstås utifrån Nilsson (2017) som att informanterna besitter en relationell och empatisk kompetens. Detta framkommer i följande citat av D1, D6 och D3:

“Potential till utveckling och växt, ja men. Alltså slutar man tro på den då kan vi ju lägga ner... det är ju verkligen grundläggande”

“Nämen det är.. jag tänker det klassiska socialpedagogiska kommer in bra här. Egenmakt, empowerment. Att hela tiden tro på den andres inneboende kraft. Man kan ett kort tag vara lite ställföreträdande hopp, eller energi.. glädje. Men.. att tro på att varje människa har det i sig och hitta olika sätt att locka fram det [...] Om man ser på hur människor lever i världen i fruktansvärda situationer.. och allt möjligt. Så kan man se en otrolig glädje i möten och i barn som leker.. Så det finns ju någon stark livskraft som är.. bara.. som finns i varje människa.”

“Och det som är... som jag tycker är väsentligt.. det är just det här med att hitta kärleken nånstans [...] 'vem har älskat dig?'. Mm. Det är det här som gör att man överlever. Att man har fått kärlek. Det är det på nåt sätt som gör livet meningsfullt på något sätt då, kärlek”

Citaten ovan kan även förstås i relation till Frankls (2006) teori kring kärlekens betydelse i det relationella mötet, som att informanterna kan se möjligheter hos sina konfidenter och inte minst att konfidenten i förlängningen ser möjligheter för sig själv.

Av resultatet framgår även att informanterna inte har någon särskild vetenskapligt framtagen metod de följer i sina själavårdande samtal, de förlitar sig istället på sin tro och en guds närvaro i rummet. Utöver det lyfter de vikten att man som diakon besitter en lyhördhet och har förmågan att känna in personer samt att “lyssna mellan raderna”. Detta belyses av D5, D4 och D3 på följande sätt:

“och jag skriver ju inga journaler, ingen dokumentation utan man kommer bara... det... vi är människa till människa så [...] Och det kräver ett visst mod, kanske också livserfarenhet, det här att förlita sig på att gå utanför de här metoderna utan faktiskt känna att 'nej nu är det, det här som bär i det här rummet just nu”

“...det här handlar ju om att lyssna in människor, vad är det den här människan söker, vad är det den här människan vill. För det är sällan någon kommer och är sådär direkt och säger det här är det jag behöver, det här är det jag vill ha....”

“Men det som är viktigt, är ju naturligtvis man måste lyssna. Man måste våga lyssna. Det är det viktigaste, [...] Men att verkligen lyssna, att verkligen.. alltså att inte väja för det som är svårt när man lyssnar”

Empirin ovan kan förstås utifrån Krill (2014) som att informanterna har en metodfri ”icke-vetande” inställning. Men även utifrån Broström (2018) som att konfidenterna bemöts med ett genuint intresse och blir bekräftade i sin utsatthet, samt enligt Arnsvik (2013) sedda för dem de är. Resultatet går också att förstå som att informanterna har ett socialpedagogiskt förhållningssätt. Detta då Arnsvik (2013) och Carlander och Svensson (2018) lyfter bekräftelse som grundläggande i det socialpedagogiska förhållningssättet.

6.4 Frånvaron av existentiellt perspektiv

I detta avsnitt redogörs hur frånvaron av existentiella perspektiv på det sociala arbetets fält och i samhället i stort kommer till uttryck i empirin; hur det märks bland informanternas konfidenter samt vad det i sin tur innebär för informanternas uppdrag som diakoner.

Informanterna är överens om att det dels råder en stor brist av existentiellt perspektiv hos professionella välfärdsarbetare men också att individer generellt i samhället saknar ett språk för att uttrycka sina existentiella behov. I och med det existentiella perspektivets frånvaro och nyss nämnda språkbrist menar informanterna att individer inte utrustas för att möta eller förhålla sig till sina existentiella frågor. Detta belyses av D2 och D5 i citaten nedan:

“Vi har dels inte ett samhälle som liksom uppmuntrar till det, tvärtom har vi, oss emellan, utvecklat någon slags krav på att allt ska vara bra eller bättre än någon annans och... vi har heller inte fått språk för att uttrycka existentiella behov “jag mår dåligt” är ju typ det närmsta [...] vi har inte så mycket utrymme kring våra köksbord och den utvecklingen då syns i statistiken kring ungas kontaktförsök med vården tex. Och det här är ju, det ju särskilt tydligt bland

unga men vi ser ju det i alla generationer... och den problematiken gör ju att vi som har människovårdande uppdrag måste ta på oss något slags uppdrag att såhär 'jaha ok, det handlar om existentiell hälsa, det är det det är frågan om'. Det är nästan ett missionsfält"

"..tror och tänker jag idag att vi saknar vissa delar i vårt språk för att uttrycka den dimension av oss som människor. Dels alltså en andlighet som vi ju alla är andliga varelser oavsett om vi tror på gud eller inte och man har inget språk för det och många har en olustkänsla av att 'jag mår inte bra, det är något som är fel'"

Utifrån Broström (2018) går denna empiri att förstå som att den "kompakta tystnad" som tycks gälla inom det sociala arbetet med äldre också gäller på det sociala arbetets fält generellt, men även i samhället i stort. Samt att den "latenta kommunikation" som Broström (2018) lyfter upp i arbetet med äldre även råder i andra delar av samhället och att man är oförmögen att fånga upp individers existentiella spörsmål. Utifrån Frankls begrepp "existentiellt vakuum" (Frankl, 2006) går empirin ovan att tolka som att samhällets sekularisering och individualisering bidragit till att individer har svårt att finna mening och därav känner en tomhet vilket resulterar i psykisk ohälsa samt en desorientering inför de val som individen ställs inför. Frånvaron av mening och det existentiella vakuomet belyser även D6 och D3 med dessa citat:

"Det går ju inte utan upplevelsen av existentiell mening [...] då är det ju bara det hära flyktiga jagandet som i sin tur urholkar meningen. [...] att uppleva genuin existentiell mening och liksom något slags koherens i hela livet med mening"

"Men jag tror att det handlar mycket om det här med mål och mening. Och att vi inte är bra på att prata om det idag. Och att vi har då ett samhälle som bygger så mycket på prestation och commerce. Alltså att jag köper mig till en identitet. Ja.. det är bekymmersamt"

Vidare visar resultatet att informanterna ser konsekvenserna av denna frånvaro av existentiella perspektiv i sina yrkesliv. Dels då de möter individer som sökt sig till psykiatrin som inte fått hjälp då deras problem inte varit psykiatriska och då de ansetts vara "för friska för att vara sjuka". Men även då individer som har psykiatriska besvär hamnar i vårdköer – där fungerar diakonin som en livboj tills dess att individen får en vårdplats inom öppenpsykiatrin. Detta belyses på följande sätt av D5:

“den komponenten utav att vi ibland får träda in för att övriga samhället har inte resurser”.

Informanterna menar vidare att det är ett viktigt samhälleligt ansvar att kunna identifiera och bemöta dessa existentiella frågor. Konsekvenserna blir annars att man lämnar människor i en meningslöshet och att detta i värsta fall resulterar i att människor tar sitt liv. Detta går även att förstå utifrån Frankls (2006) teori och de kopplingar han gör mellan existentiellt vakuum och självmord. Samhällets oförmåga att bemöta existentiella frågor exemplifieras här av D2, D1 och D6.

“Så, jag skulle säga att det i hög grad präglas av oförmåga att liksom [...] se existentiella behov som någonting som samhället också ska bidra till att fylla, men också att, att överhuvudtaget då förstå att människor har det här behovet”.

“det blir fler människor av alla slag som söker oss hela tiden och anser sig leva på den yttersta marginalen, och det är klart att det är effekter av samhället nåstans eller hur?”.

“[...]människor skickas gärna till kyrkan för att ”vi är ju så duktiga på det här” tex vad det gäller sorg. Det är ju en klassiker där andra delar av samhället kan känna sig lite obekväma [...] Och många uttrycker ju en tacksamhet över att det här rummet finns”.

Samhällets ansvar bekräftas av Canda, Furman och Nakashima (2004) då de lyfter vikten av att kunna möta andliga och existentiella aspekter i en återhämtningsprocess när en människa drabbats av en kris eller sorg. Canda, Furman och Nakashima (2004) menar också att det är viktigt att utbildningar inom det sociala arbetets fält förbereder studenter för att kunna möta andliga och religiösa frågor. Även Krill (2014) bekräftar värdet i att dessa frågor bör behandlas under studenters utbildning i socialt arbete.

7. Diskussion

Resultatet i denna uppsats visar att informanterna identifierar frågor kring existentiell mening hos människorna de möter. Dessa frågor hör ofta samman med en utsatt livssituation och man ställer sig frågor som rör meningen med tillvaron. Bland människor som inte lever i en påtaglig nöd, visar sig dessa frågor i form av att de ger uttryck för att de mår dåligt, utan att

veta varför. Detta kan handla om att människor saknar ett existentiellt språk, men också att sekularisering och individualisering bidragit till att individer har svårt att finna en mening i den egna tillvaron. Resultatet visar även att diakonin tycks kunna bemöta existentiella frågor på ett positivt sätt. Det finns en tacksamhet gentemot det diakonala mötet och de möjligheter som ett sådant möte innebär. Både de självvårdande samtalen och de verktyg i form av bön och ljusständning som mötet kan erbjuda. Informanternas tro är betydelsefull såväl för de själva som i mötet med sina konfidenter. Vidare tycks informanterna ha ett "icke-vetande" metodfritt förhållningssätt i samtalen vilket kan bidra till att konfidenterna känner sig bekräftade och sedda som de unika individer de är. Slutligen visar uppsatsens resultat att de kravlösa sammanhang som diakonin erbjuder är viktigt för människor som lever i utsatta eller på annat sätt svåra livsförhållanden, då de ofta möts av krav och prestation i det offentliga välfärdsarbetet. Samt att diakonerna stannar kvar i mötet med konfidenters upplevelse av meningslöshet, är gynnsamt och kan fungera hoppfullt och meningsfrämjande i sig.

Med anledning av detta samt av vad som framkommer i World Value Surveys (u.å) mätningar, som redogjorts för i inledningen, menar vi att resultatet är av betydelse för det socialpedagogiska fältet och att det existentiella perspektivet bör ges större utrymme. Detta då människor i allmänhet, och människor i olika former av utsatthet i synnerhet, bär på existentiella frågor. Detta kan relateras till Payne (2015) som pålyser att andlig omsorg eftersträvar att kunna bidra med en känsla av syfte, hopp och bekräftelse och därmed främja livskvalitén, trots svåra erfarenheter av livet. Samt att en förståelse och acceptans av den roll andlighet kan ha i människors liv, är avgörande för en förståelse av många klienter (Payne, 2015). Som Bolin och Molin (2018), liksom Hämäläinen (2012), poängterar är relationen mellan individ och samhälle central inom socialpedagogiken. Vi vill därför påstå att de existentiella frågorna bör vara ett samhällsligt ansvar att kunna identifiera och möta, särskilt i det sociala arbetets fält och särskilt då socialpedagogiken enligt Madsen (2001) bör vara föränderlig i relation till de nödsituationer som uppstår i ett samhälle. Som redogjorts för i inledningen menar Payne (2015) att alla människor upplever andliga behov och andlig nöd. Konsekvenserna av att det existentiella perspektivet i nuläget tycks vara frånvarande blir synliga i informanternas diakonala uppdrag, då de möter ett ökat antal individer med existentiella frågor som inte uppmärksammas eller tillgodosetts i det offentliga välfärdsarbetet.

Socialpedagogisk praktik syftar, som nämnt i inledningen, ofta till att skapa delaktighetsfrämjande och meningsfulla sammanhang för människor (Bolin och Molin, 2018). Vi anser att existentiella aspekter kan bidra till att vidga den socialpedagogiska praktiken genom att för-

ena delaktighetsfrämjande och meningsskapande verksamheter med det existentiella perspektivet för att på så vis främja människors upplevelse av existentiell mening. En möjlig effekt av detta skulle kunna vara att människor blir stöttade i att finna mening i sig själv, i sitt varande, som är oberoende av yttre omständigheter. Detta eftersom existentiell mening, så som det tolkats i denna uppsats, påverkar den sammantagna upplevelsen av välbefinnande. Samt att riskerna med att förbise dessa frågor dels kan innebära att fokuset hamnar på den enskilda individens brister (Hämäläinen, 2012). Men också att människor lämnas i meningslöshet med känslan av att inte må bra, utan att veta varför, eller kunna sätta ord på det. Ytterligare en positiv effekt skulle kunna vara att socialarbetaren i större utsträckning skulle kunna identifiera det existentiella behovet hos sin brukare/klient. Samt att i förlängningen kunna utrusta denne med ett språk för att själv kunna uttrycka och reflektera kring sitt mående på ett mer gynnsamt sätt. Detta menar vi kan förstås som en socialpedagogisk handling som främjar egenmakt och frigörelse. Detta bör därför vara en del av det professionella ansvaret att kunna identifiera i mötet med klienter.

Vidare ser vi möjligheter att implementera det existentiella perspektivet i den socialpedagogiska praktiken, när vi speglar socialpedagogiska förhållningssätt mot vår empiri och det diakonala uppdraget. Detta i form av att en diakon enligt Biskopsbrevet (2014) ska främja människors potential till utveckling och växt, och kunna se deras inneboende processer ur ett förändringsperspektiv. Samt att Hämäläinens (2012) betoning på det socialpedagogiska uppdraget att medvetandegöra människor om sin livssituation och påverka sina livsvillkor, överensstämmer med följande beskrivning av det diakonala uppdraget; ”att utrusta människor och ge dem kraft och ta ansvar för sitt eget liv” (Biskopsmötet, 2014, s. 37). Ytterligare en likhet är det bekräftande tillvägagångssättet som är återkommande i vår empiri och något som Carlander och Svensson (2018) framhåller som grundläggande begrepp i det socialpedagogiska förhållningssättet.

7.1 Etiska reflektioner

Vi vill i följande avsnitt problematisera våra resonemang eftersom det vi efterfrågar inte är oproblematiskt att implementera på fältet. Framst utifrån de etiska implikationer som kan uppstå när existentiella perspektiv behandlas i socialt arbete och som redogörs för i tidigare forskning, aspekter som Canda, Furman och Nakashima (2004) även understryker. Att behandla existentiella frågor bör därför göras med försiktighet och ödmjukhet, samt bygga på kunskap och utbildning. Vidare är vi medvetna om att det kan bli arbetsmiljömässigt problematiskt om

socialarbetaren utöver sina vanliga arbetsuppgifter ska kunna möta existentiella frågor hos klienter/brukare, och samtidigt vara lojal gentemot sin organisations effektivitetskrav samt arbetsfältets sekulära och rationella element. Detta kan dock ställas i kontrast till Payne (2015) som gör gällande att andliga och existentiella värden kan fungera som en balans i relation till dessa krav. Vi vill också poängtera att även om våra informanternas tro i mångt och mycket ligger till grund för deras människosyn, så är en sådan människosyn något som vi menar kan appliceras i det socialpedagogiska fältet och hos den professionella socialarbetaren. Det är det bekräftande förhållningssättet, förmågan att stanna kvar, lyssna och stötta människor på ett värdigt sätt som vi menar är användbart oavsett en religiös grund och oavsett om man samtalar om existentiella frågor eller ej.

Då det ”metodfria” sociala arbetet, som kontrast till de evidensbaserade metoder som ofta används i fältet (Krill, 2014, s 124), i mångt och mycket står och faller med den professionelles egen kapacitet blir det svårt att kvalitetssäkra insatser som exempelvis individuella stödsamtal. Varför ödmjukhet och etiska förhållningssätt bör vara integrerade i professionaliteten, vilket också framkom i vår empiri. I empirin lyftes även tidens betydelse som viktigt för att kunna stötta människor på ett värdigt sätt. Kopplat till detta och till resultat och diskussion i övrigt, anser vi det viktigt att framhålla att diakoni inte alltid ser ut så som det visar sig i vår empiri. Vi är medvetna om att människor kan ha negativa upplevelser av mötet med Svenska Kyrkan eller andra religiösa idéburna organisationer, liksom människor kan ha såväl negativa som positiva upplevelser av mötet med exempelvis offentligt organiserat välfärdsarbete. Diakonyrket liksom dess funktion och möjlighet att hjälpa och stötta på ett värdigt sätt är beroende av vem diakonen är, dennes människosyn och var hen verkar samt församlingens resurser. Vi vill även understryka att det självklart finns aspekter som denna uppsats inte belyst som kan ligga till grund för och påverka människors välbefinnande och upplevelser av existentiell mening.

7.2 Avslutande reflektioner

Avslutningsvis vill vi åter betona att socialpedagogiken bör vara en plats där det omätbara ges större utrymme för att ytterligare kunna främja människors upplevelse av existentiell mening, potential till utveckling och stärka till egenmakt. Vi vill även i enlighet med Krill (2014) och Canda, Furman och Nakashima (2004), samt mot bakgrund av diskussionen och de etiska aspekter som belyses, understryka vikten av att socialarbetarstudenter redan under sin utbildning bör rustas med att kunna identifiera och förhålla sig till de existentiella frågor som

människor har och den etiska diskussion som detta kräver. Detta hade vi gärna önskat att vår utbildning i någon mån berört.

7.3 Förslag till vidare forskning

I enlighet med Engel (2017) ser vi att forskning som behandlar konfidenters upplevelser av mötet med diakoni är ett outforskat område och något vi önskar se mer av. Detta för att bättre kunna identifiera människors upplevelser av dessa möten. Eftersom existentiella spörsmål är särskilt framträdande bland människor i olika former av utsatthet, önskar vi att framtida forskning därför behandlar hur människors behov av existentiell mening kommer till uttryck i socialt arbete. Samt hur socialt arbete och socialpedagogik kan rusta professionella att kunna identifiera och bemöta detta. Vidare önskar vi se forskning som behandlar de möjligheter som finns i att i större utsträckning hitta samarbeten mellan det sociala arbetets fält, socialpedagogiken och diakonin (eller andra liknande uppdrag i andra trossamfund eller idéburna organisationer). Både i yrkespraktiken men också under utbildning. Detta eftersom diakoni och socialt arbete ofta möter samma målgrupp med intentionen att gå in i mötet för medmänniskans skull.

Litteraturförteckning

Arnsvik, A. (2013). Vikten av mötesplatser för socialt utsatta. I Eriksson, L., Nilsson, G. & Svensson, L (Red.) *Gemenskaper. Socialpedagogiska perspektiv*. (s. 257-274). Göteborg: Bokförlaget Dadidalos AB & respektive författare

Biskopsmötet. (2014). *Kallad till daikon och präst i Svenska kyrkan* [elektronisk resurs]. Hämtad från <https://www.svenskakyrkan.se/biskopsmotet>

Bolin, A. & Molin, M. (2018). Inledning: Den socialpedagogiska handlingsdimensionen – centrala begrepp. I Bolin, A & Molin, M (Red.) *Socialpedagogisk handling – i teori och praktik*. (s. 10-18). Trollhättan: Institutionen för individ och samhälle, Högskolan Väst

Broström, M. (2018). Existentiella dimensioner i socialpedagogiskt välfärdsarbete med äldre människor. I Bolin, A. & Molin, M (Red.) *Socialpedagogisk handling – i teori och praktik*. (s. 131-155). Trollhättan: Institutionen för individ och samhälle, Högskolan Väst

Carlander, H. & Svennson, L. (2018). Socialpedagogiska handlingar och erkännande inom en kristen idéburen organisation. I Bolin, A. & Molin, M (Red.) *Socialpedagogisk handling – i teori och praktik*. (s. 89-112). Trollhättan: Institutionen för individ och samhälle, Högskolan Väst

Canda, E., Furman, L. D. & Nakashima, M. (2004). Ethical considerations about spirituality in social work: Insights from a national qualitative survey. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 85 (1), s. 27–35

Danermark, B., Ekström, M. & Karlsson, J. (2018). *Att förklara samhället*. Lund: Författarna och Studentlitteratur AB

Engel, C. (2017). Med egna ord. En brukarstudie av diakonernas konfidenter. I Engel, C., & Christansson, E (Red.) *Diakonins strukturer - En presentation av tre empiriska studier av den församlingsdiakonala verksamheten i Stockholms stift 2016/2017*. (s. 12-22). Stockholm och Uppsala: Institutionen för diakoni, kyrkomusik och teologi, Ersta Sköndal Bräcke Högskola

Frankl, V. (2006). *Livet måste ha mening*. (3:e uppl.). Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Frankl, V. (2003). *Viljan till mening*. (3:e uppl.). Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Hämäläinen, J. (2012). Social Pedagogical Eyes in the Midst of Diverse Understandings, Conceptualisations and Activities. *The International Journal of Social Pedagogy*, 1 (1), s. 3-14

Krill, D. (2014). Existential Social Work. *Advances in Social Work*, 15, (1), s. 117-128

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3:e uppl.). Lund: Författarna och studentlitteratur
- Larsson, S. (2005). Teori, metod och empiri. I Larsson, S., Lilja, J., & Mannheimer, K (Red.), *Forskningsmetoder i socialt arbete*. (3:e uppl., s.19-37). Författarna och Studentlitteratur
- Larsson, S. (2005). Kvalitativ metod – en introduktion. I Larsson, S., Lilja, J., & Mannheimer, K (Red.), *Forskningsmetoder i socialt arbete*. (3:e uppl., s. 91-128). Författarna och Studentlitteratur
- Lindgren, S. (2014). Tematisering. I Hjerm, M., Lindgren, S., & Nilsson, M (Red.), *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys* (2:a uppl. s. 63-72). Malmö: Författarna och Gleerups Utbildning AB
- Lindgren, S. (2014). Kvalitativ Analys. I Hjerm, M., Lindgren, S., & Nilsson, M (Red.), *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys* (2:a uppl. s. 29-44). Malmö: Författarna och Gleerups Utbildning AB
- Lindgren S. (2014). Kodning. I Hjerm, M., Lindgren, S., & Nilsson, M (Red.) *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. (2 uppl. s. 45-62). Malmö: Författarna och Gleerups Utbildning AB
- Madsen, B. (2001). *Socialpedagogik*. (1:a uppl.). Lund: Studentlitteratur
- Melder, C. (2012). The epidemiology of lost meaning. A study in the psychology of religion and existential public health. *Scripta Instituti Donneriani Aboensis*, 24, s. 237-258
- Molin, M. (2018). Framväxten av ett socialpedagogiskt delaktighetsbegrepp. I Bolin, A. & Molin, M (Red.) *Socialpedagogisk handling – i teori och praktik*. (s. 19-47). Trollhättan: Institutionen för individ och samhälle, Högskolan Väst
- Nilsson, H. (2017). Existential social work and the quest for existential meaning and well-being: A conceptual framework. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work: Social Thought*, 37 (1), s. 64-76
- Nilsson, M. (2014). Att samla in kvalitativa data – halvstrukturerade intervjuer. I Hjerm, M., Lindgren, S., & Nilsson, M (Red.) *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. (2 uppl. s. 45-62). Malmö: Författarna och Gleerups Utbildning AB
- Payne, M. (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete*. (4:e uppl.). Stockholm: Natur och Kultur

Svenska Kyrkan. (2019). Diakoni – Kyrkans omsorg. Hämtad 2019-06-06 från <https://www.svenskakyrkan.se/diakoni>

Svenska Kyrkan. (2018). Att bli diakon. Hämtad 2019-06-06 från <https://www.svenskakyrkan.se/utbildningsinstitutet/att-bli-diakon>

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet

World Value Survey. (u.å). *Welzel-Inglehart's Cultural Map*. Hämtad 2019-04-15 från <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>

8. BILAGOR

8.1 Informationsbrev

Informationsbrev och Samtyckesblankett inför studentlett Examensarbete i socialt arbete vid Högskolan Väst, VT 2019

Villkor för deltagande vid studentledd studie i kursen Examensarbete i Socialt arbete och Socialpedagogik, ESC501, vid Högskolan Väst, Vårterminen 2019:

Deltagaren har rätt att vara anonym med möjlighet att dra tillbaka sitt deltagande, utan negativa konsekvenser, fram till dess att arbetet är examinerat. All information behandlas med respekt och med etiska hänsynstagande. Deltagarens integritet får ej kränkas, och personlig information som ej är av relevans för studien kommer ej att tas med. Inga personer som eventuellt exemplifieras i intervjuer kommer att nämnas vid namn i studien.

Intervjuerna spelas in med diktafon och lyssnas endast av, av författarna till Uppsatsen. Det transkriberade materialet kommer användas för tematisering och avkortning. Det transkriberade materialet kan komma att läsas av aktuell handledare, men deltagarna är i enlighet med anonymitetskravet, anonyma. Det material som sedan blir underlag för uppsatsen kommer endast att behandlas i den aktuella uppsatsen. För användning i annat syfte än för denna C-uppsats kontaktas deltagarna för nytt samtycke.

Alla deltagare har rätt att ta del av hur intervjuunderlaget används i Uppsatsen, om så önskas.

Deltagare lämnar genom sin medverkan samtycke till att Uppsatsen efter examinering blir en Offentlig Handling i Högskolan Västs ägo, samt att uppsatsen kan komma att publiceras på databas.

[egen anmärkning 2019-06-07: Även kontaktuppgifter till författarna och handledare skickades med i informationsbrevet]

8.2 Intervjuguide

Existentiell mening

- En del av diakonens uppdrag är enligt Biskopsmötet från 2014 att “uppsöka, hjälpa och stödja dem som är i kroppslig och själslig nöd” (s. 33). Vad innebär “kroppslig och själslig nöd” för dig?
- Finns det återkommande teman/spörsmål för de du möter gällande meningslöshet/existentiell mening?
- Vilka risker finns med att förbise människors behov av existentiell mening?
- Kan lidande ha en mening? Och hur tas det om hand i det diakonala förhållningssättet? *(författarnas anmärkning 2019-05-24: frågan är formulerad utifrån ett teoriavsnitt som berör lidande och mening, men som sedan valdes bort. Frågan har dock varit användbar för resultatet)*

Professionella komponenter

- Vilka komponenter är viktiga i det diakonala arbetet för att bemöta individers behov av existentiell mening?
- Hur märker du av samhällets förmåga/oförmåga att möta människor i deras spörsmål om existentiell mening/meningslöshet?
- I Biskopsmötet från 2014 står det att en del av det diakonala arbetet är att ”se människors potential till utveckling och växt” (s. 41) - Vilka kopplingar ser du mellan det och existentiell mening?